

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2024-1-5>

Я. І. Бордіян^{1,2}, О. Ю. Столярник¹, Я. А. Танчак¹

¹Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

²Львівський обласний центр соціальних служб, м. Львів, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7720-790X> – Я. І. Бордіян

<https://orcid.org/0000-0003-1105-2861> – О. Ю. Столярник

<https://orcid.org/0000-0003-1787-4516> – Я. А. Танчак

olgastolarik4@gmail.com

СТРАТЕГІЯ АКТИВНОГО СТАРІННЯ: РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ У СИСТЕМІ ІНТЕГРОВАНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ

Стаття присвячена ґрунтовному аналізу стратегії активного старіння, яка є одним із пріоритетних напрямків сучасної соціальної політики, спрямованої на забезпечення гідної якості життя для осіб похилого віку. У дослідженні розглядається роль соціальних служб у системі інтегрованих соціальних послуг, які покликані задовольняти потреби літніх людей у різних сферах їхнього життя.

Метою статті є аналіз науково-теоретичних підходів до стратегії активного старіння та дослідження ролі соціальних служб у системі інтегрованих соціальних послуг для осіб похилого віку. Поняття активного старіння розкривається як комплексний підхід, що включає підтримку фізичного здоров'я, психічної стійкості та соціального благополуччя, забезпечуючи активну участь осіб похилого віку в суспільному житті. Автори підкреслюють важливість збереження здоров'я осіб похилого віку, підтримки їх соціальної активності, а також сприяння соціальній інклюзії, яка дозволяє їм залишатися повноцінними членами суспільства. Важливою складовою концепції є забезпечення доступу до соціальних послуг, які допомагають літнім людям продовжувати самостійне життя, водночас надаючи необхідну підтримку в умовах старіння. Стаття також акцентує увагу на необхідності інтеграції соціальних послуг і налагодження міжвідомчої співпраці. Це дозволяє ефективніше організувати систему підтримки осіб похилого віку, об'єднуючи ресурси різних структур для створення умов, які сприяють активному старінню.

Висновки. Інтеграція послуг передбачає як координацію між різними органами, так і забезпечення комплексного підходу до надання допомоги, включаючи медичні, соціальні та психологічні аспекти. Такий підхід дозволяє не лише підвищити якість життя осіб похилого віку, але й зміцнити їхні соціальні зв'язки та відчуття соціальної підтримки. Таким чином, стратегія активного старіння розглядається як важливий напрямок у розвитку сучасної соціальної політики, який вимагає чіткої координації зусиль державних та недержавних організацій для забезпечення гідного та активного життя осіб похилого віку.

Ключові слова: активне старіння, особи похилого віку, соціальна робота, інтегровані соціальні послуги, соціальні служби.

ACTIVE AGING STRATEGY: THE ROLE OF SOCIAL SERVICES IN THE SYSTEM OF INTEGRATED SOCIAL SERVICES FOR ELDERLY PERSONS

The article is devoted to a thorough analysis of the active aging strategy, which is one of the priority areas of modern social policy aimed at ensuring a decent quality of life for the elderly. The study examines the role of social services in the system of integrated social services designed to meet the needs of older people in various areas of their lives.

The purpose of the article is the analysis of scientific and theoretical approaches to the strategy of active aging and the study of the role of social services in the system of integrated social services for the elderly. The concept of active aging is revealed as a comprehensive approach that includes support of physical health, mental stability and social well-being, ensuring the active participation of the elderly in public life. The authors emphasize the importance of preserving the health of the elderly, supporting their social activity, as well as promoting social inclusion, which allows them to remain full members of society. An important component of the concept is to ensure access to social services that help older people continue to live independently while providing the support they need in the aging environment. The article also emphasizes the need to integrate social services and establish interdepartmental cooperation. This makes it possible to more effectively organize the system of support for the elderly, combining the resources of various structures to create conditions that promote active aging.

Conclusions. Integration of services involves both coordination between different agencies and ensuring a comprehensive approach to care, including medical, social and psychological aspects. This approach allows not only to improve the quality of life of the elderly, but also to strengthen their social ties and sense of social support. Thus, the strategy of active aging is considered as an important direction in the development of modern social policy, which requires a clear coordination of the efforts of state and non-state organizations to ensure a dignified and active life for the elderly.

Key words: active aging, elderly people, social work, integrated social services, social services.

Постановка проблеми. Однією з основних причин актуальності стратегії активного старіння є швидке старіння населення в усьому світі. За прогнозами Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) до 2050 року кількість людей віком 60 років і більше зросте майже вдвічі, що створить значний тиск на системи соціального захисту та охорони здоров'я у світовій спільноті [6; 17]. Наявні демографічні зміни вимагають нових підходів у наданні соціальних послуг, які враховують зростаючі потреби людей похилого віку. Значна частка осіб похилого віку зіштовхуються зі зниження своїх фізичних і розумових можливостей та втратою власної автономії, що означає, що вони більше не можуть піклуватися про себе без підтримки та допомоги. Доступ до якісного довгострокового догляду є необхідним для цієї категорії клієнтів соціальної роботи, щоб підтримувати свою працездатність, користуватися основними правами людини та жити з гідністю. Людям похилого віку потрібен комплексний набір особистісно-орієнтованих послуг, щоб запобігти, уповільнити або повернути назад зниження їхніх фізичних і розумових здібностей, які враховують їхні потреби [1; 2; 7; 10].

У цьому контексті особлива роль належить соціальним службам, які є важливою ланкою в системі інтегрованих послуг для осіб похилого віку. Ці служби спрямовані на забезпечення доступу до ресурсів, які дозволяють літнім людям зберігати активну участь у житті суспільства, а також отримувати необхідну допомогу в умовах процесу старіння. Соціальні служби повинні адаптувати свою діяльність з врахуванням потреб цієї зростаючої групи, акцентуючи увагу на активній участі літніх людей у суспільстві, що зменшить навантаження на соціальні системи та підвищить добробут літніх людей [1; 4; 7; 15]. Таку політику активно підтримує Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), яка надає ресурсну та технічну підтримку державам у розумінні моделі активного старіння (з англ. мови «active aging») та впровадженні, орієнтованої на людину, інтегрованої моделі догляду, розробці інструкцій для соціальної підтримки осіб похилого віку [17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Активне старіння спрямоване на інтеграцію літніх людей у суспільне життя, що є важливим для запобігання соціальної ізоляції та депресії, які часто супроводжують старість. Впровадження

цієї стратегії дозволяє не лише подовжити тривалість життя людей похилого віку, але й підвищити його якість [17]. На думку Б. Балогової, Ю. Ковальчук, соціальна робота може відігравати важливу роль у підтримці літніх людей через програми волонтерства, громадську участь та соціальну підтримку [1].

Згідно досліджень К. П. Брірлі, завдяки впровадженню стратегії активного старіння соціальні служби можуть зменшити економічні витрати, пов'язані з доглядом за літніми людьми, а системна соціальна підтримка незалежного життя та активної участі літніх людей знижує потребу в довгостроковому догляді та інших формах інтенсивної соціальної допомоги [7]. Це також сприяє більш ефективному використанню державних ресурсів та забезпеченню стійкості соціальних систем.

Інтеграція соціальних послуг, що включає координацію між різними організаціями, є ключовим елементом у розвитку стратегії активного старіння. Дослідження Дж. Тусен, М. Фейрінг, Д. До та Р. Г. Вестендорп підтверджують, що такий підхід дозволяє не лише підвищити ефективність наданих послуг, але й сприяє більш повній соціальній інклюзії осіб похилого віку [16]. Важливим аспектом є те, що соціальні служби повинні працювати у тісній взаємодії з медичними установами та організаціями громадянського суспільства для створення цілісної системи підтримки, яка відповідає потребам літніх людей. Таким чином, стратегія активного старіння є багатовимірною та вимагає комплексного підходу до інтеграції послуг та ресурсів.

На думку, М. Хьюгза, концепція активного старіння базується на міждисциплінарному підході, що об'єднує науково-теоретичні та практичні підходи у сфері соціальної політики, соціальної роботи, медицини, геронтології та психології. Вона включає широкий спектр аспектів, що стосуються як фізичного, так і соціального та психічного благополуччя літніх людей [9]. Одним із центральних положень підходу є визнання того, що активне старіння не лише подовжує тривалість життя, але й покращує його якість. Це, на думку українських дослідників А. Каркача, О. Кравченко та Т. Семигіної вимагає підтримки функціональних можливостей людини у старшому віці та задоволення специфічних потреб, пов'язаних із віком, що досягається через комплексну систему соціальних і медичних послуг [4].

Згідно наукових розвідок таких закордонних дослідників, як Т. Абуд, Г. Кунідас, К. Р. Мартін, М. Верт, К. Купер та П. К. М'їнт, теоретичні моделі активного старіння можуть включати концепції *продуктивного старіння* (з англ. мови – *productive aging*), *успішного старіння* (з англ. мови – *successful aging*) та *здорового старіння* (з англ. мови – *healthy aging*). Продуктивне старіння підкреслює важливість соціальної участі, зокрема залучення літніх людей до волонтерської роботи, громадських заходів та професійної діяльності. Успішне старіння, як окремий підхід, орієнтоване на збереження фізичної активності, психічної стійкості та незалежності у повсякденному житті. Здорове старіння зосереджується на попередженні хронічних захворювань і підтримці загального стану здоров'я через профілактичні програми [5].

Останні дослідження у галузі соціальної роботи, зосереджені на розробці практичних підходів до реалізації стратегії активного старіння та включають розробку та впровадження соціальних програм, які спрямовані на підтримку здоров'я, соціальної активності та фінансової безпеки літніх людей [1; 4; 15]. Вагомим викликом як для закордонних країн, так і для України є розроблення інтегрованої системи соціальних та медичних послуг для забезпечення комплексної допомоги літнім людям. Це передбачає створення мережі міждисциплінарних команд, що включають соціальних працівників, лікарів, психологів та інших фахівців, які спільно працюють над задоволенням різноманітних потреб осіб похилого віку. Також у науковій літературі вагома роль відводиться розвитку цифрових технологій у сфері соціального захисту, які сприяють покращенню доступу літніх людей до послуг та ресурсів. Згідно досліджень А. Каркача, Т. Семигіної, це включає використання телемедицини, онлайн-консультацій та мобільних додатків для моніторингу стану здоров'я, що значно підвищує ефективність інтегрованих соціальних втручань [2; 3; 15].

Однак, незважаючи на зростаючий інтерес у світовій спільноті до теми підтримки літніх людей, в Україні й досі відсутні системні дослідження з обґрунтування можливостей впровадження концепції активного старіння в Україні та ролі соціальної роботи і місця наявних соціальних служб у її реалізації.

Метою цього дослідження є аналіз науково-теоретичних підходів до стратегії активного старіння та дослідження ролі соціальних служб у системі інтегрованих соціальних послуг для осіб похилого віку.

Це дослідження побудовано на огляді наукової літератури з проблематики активного старіння на основі пошукових запитів у GoogleScholar. Для пошуку використовувались ключові слова «active aging», «social work with elderly persons». Під час пошуку було обрано інтервал 2020–2024 рр. Проте у вибірку потрапили й ті праці, що були опубліковані раніше і в яких викладено концеп-

туальні засади, що сформували сучасні уявлення про концепцію активного старіння та соціальну роботу з особами похилого віку.

Виклад основного матеріалу. Згідно досліджень Дж. Тусена, М. Фейрінг, Д. До, Р. Г. Вестендорп, концепції продуктивного, успішного та здорового старіння є ключовими теоретичними підходами у сучасних дослідженнях, спрямованих на підтримку якості життя літніх людей та стратегії активного старіння [16]. Вони розрізняються за своїм змістом, але мають спільну мету – забезпечити активну та гідну старість.

1. *Продуктивне старіння.* Концепція продуктивного старіння виникла як реакція на традиційні уявлення про старіння, що асоціюються з втратою активності та ізоляцією літніх людей. Ця концепція підкреслює, що люди похилого віку можуть і повинні залишатися продуктивними членами суспільства, незважаючи на фізіологічні зміни, пов'язані зі старінням. На думку Дж. Метьюза, продуктивне старіння охоплює не лише економічну активність, як робота або підприємництво, але й волонтерство, догляд за членами родини, участь у соціальних та громадських проєктах, що сприяють добробуту суспільства. Основною ідеєю продуктивного старіння є те, що старші люди можуть робити важливий внесок у розвиток суспільства. Це підхід, який ставить під сумнів ідею про те, що старість автоматично призводить до втрати корисності або соціальної важливості. Продуктивність у старшому віці включає декілька аспектів [11]: (1) *економічну активність*: люди похилого віку можуть продовжувати працювати або розпочинати нову кар'єру, забезпечуючи себе фінансово та роблячи економічний внесок у суспільство; (2) *волонтерство*: добровільна діяльність, яка дає змогу літнім людям залишатися корисними та підтримувати соціальні зв'язки; (3) *сімейна участь*: багато літніх людей відіграють важливу роль у догляді за онуками або допомозі дітям, що також розглядається як продуктивна діяльність.

Критики цієї теорії звертають увагу на те, що не всі люди похилого віку можуть брати активну участь у такій діяльності через проблеми зі здоров'ям або соціальну нерівність [16]. Проте, продуктивне старіння залишається важливою частиною соціальної політики для літніх людей, оскільки акцентує увагу на їх внеску у суспільство.

2. *Успішне старіння.* Концепція успішного старіння була розроблена з метою підкреслення можливості збереження високої якості життя у літньому віці через підтримку фізичного, когнітивного та соціального благополуччя. Вона базується на трьох ключових складових: (1) зниження

ризиків захворювань і вікових патологій, (2) підвищення фізичної та когнітивної функціональності, (3) активна участь у соціальному житті [16]:

Низький рівень хронічних захворювань: Згідно з цим положенням, важливим є профілактика хронічних вікових захворювань, таких як серцево-судинні патології, діабет або когнітивні порушення. Також, важливою є регулярна підтримка здорового способу життя (збалансоване харчування, фізична активність, відмова від шкідливих звичок) як основа для збереження здоров'я та функціональності у старшому віці.

Фізична та когнітивна активність: Збереження високого рівня фізичної активності та когнітивної функціональності є критичними для успішного старіння. Регулярні фізичні вправи, ментальні тренування, соціальна активність, а також участь у житті громади допомагають зберегти ці функції навіть у похилому віці.

Соціальна залученість: Соціальна підтримка, участь у сімейному та громадському житті є важливими аспектами успішного старіння. Соціальна залученість дозволяє зберегти емоційне та психічне здоров'я, зменшуючи ризики депресії та ізоляції.

Хоча концепція успішного старіння отримала визнання та підтримку в багатьох країнах, вона також зазнала й критики. Деякі дослідники, як-от Н. Кітінг вказують на те, що концепція надто зосереджена на індивідуальних аспектах старіння і не враховує соціально-економічних та культурних факторів, які можуть обмежувати доступ до ресурсів для підтримки фізичного та психічного здоров'я [10]. Успішне старіння може бути менш доступним для людей з низьким доходом, обмеженим доступом до медичних послуг або тих, хто стикається з дискримінацією, що підкреслює наявність структурної нерівності. Незважаючи на це, концепція успішного старіння продовжує еволюціонувати, включаючи більш комплексні та соціально чутливі підходи до розуміння старіння у різних соціальних групах.

3. *Здорове старіння.* Концепція здорового старіння спрямована на підтримку фізичного, психічного та соціального благополуччя людей впродовж їхнього життєвого циклу, особливо в старшому віці. Вона акцентує увагу на тому, що старіння – це не лише біологічний процес, але й результат впливу соціальних, економічних та екологічних факторів середовища [13; 14]. Здорове старіння передбачає активні зусилля для збереження функціональних можливостей літніх людей та забезпечення їх участі в суспільному житті. ВООЗ визначає здорове старіння як процес розвитку та підтримки функціональних мож-

ливостей людини, які дозволяють забезпечити її добробут у старшому віці [17]. Основними елементами здорового старіння є:

- *Функціональні можливості*: Важливим аспектом здорового старіння є збереження функціональних можливостей, що включає здатність до самостійного життя, фізичну активність і підтримку психічного здоров'я. Це не просто відсутність хворіб, а здатність людей адаптуватися до змін, пов'язаних із віком та мати можливість жити повноцінним життям.

- *Попередження захворювань*: Одним із ключових завдань концепції є профілактика хронічних хворіб, які є основними причинами інвалідності та смертності серед літніх людей. Профілактика включає здоровий спосіб життя, регулярні медичні огляди та доступ до якісних медичних послуг.

- *Психічне здоров'я та соціальна підтримка*: Здорове старіння також включає психічне та емоційне благополуччя. Соціальна залученість, участь у сімейних рутиних та житті громади, підтримка соціальних зв'язків відіграють важливу роль у зменшенні ризиків депресії та когнітивних порушень у літньому віці. Соціальні програми, спрямовані на включення літніх людей у життя громади, зменшують ризик соціальної ізоляції та сприяють їх інтеграції в суспільство [17].

Серед підходів до впровадження концепції здорового старіння визначають наступні: (1) *суспільна відповідальність* – успіх у впровадженні здорового старіння вимагає не лише зусиль на індивідуальному рівні, а й участі громади та уряду, щоб забезпечити літнім людям доступ до медичних, соціальних і економічних ресурсів; (2) *цифрові технології*: сучасні цифрові рішення, такі як телемедицина та цифрові платформи для підтримки здоров'я, які дозволяють покращити доступ літніх людей до медичних послуг та інформації, сприяють кращому моніторингу стану їхнього здоров'я [8; 9; 17].

Таким чином, ці три концепції мають свої унікальні аспекти, але всі вони спрямовані на те, щоб літні люди могли зберігати активність, здоров'я та самостійність у старшому віці. ВООЗ визначила основні перспективи розвитку стратегії активного старіння до 2030 року, які охоплюють наступні напрямки, які варто враховувати у діяльності соціальних працівників [17]:

1. *Розширення системи охорони здоров'я та її адаптація до потреб осіб похилого віку*. Програми превенції хронічних захворювань у літньому віці, активне використання новітніх медичних технологій при втручаннях і цифрові інструменти у медичних установах та закладах дозволять підви-

щити якість медичної допомоги для літніх людей. Це допоможе знизити навантаження на системи охорони здоров'я.

2. *Підтримка зайнятості літніх людей*. Заохочення активної участі людей похилого віку в сфері зайнятості сприятиме їх фінансовій незалежності та самореалізації. Це можливо завдяки розвитку дистанційної професійної діяльності, а також шляхом навчання таких осіб новим професіям.

3. *Соціальна інтеграція та взаємодія поколінь*. Активне старіння передбачає залучення літніх людей до соціальної, волонтерської та громадської діяльності, що покращить їхнє самопочуття і зменшить почуття ізоляції. Також, таке залучення посилить міжпоколінний зв'язок та підвищить повагу до осіб похилого віку у суспільстві.

4. *Забезпечення житлом та інфраструктурою*. Створення зручних і безпечних умов життя для старіючого населення, таких як адаптоване під потреби, зумовлені віком, житло і міська інфраструктура. Це також включає будівництво будинків підтриманого проживання для літніх людей та розширення доступу до спеціального громадського транспорту.

5. *Цифровізація послуг*. Збільшення цифрової грамотності серед літніх людей та забезпечення доступу до сучасних технологій зробить їхні щоденні рутини та побут зручнішими і сприяє тому, що вони залишаються активними та беруть участь у суспільному житті.

Зважаючи на старіння населення, успішна реалізація цієї стратегії до 2030 року дозволить поліпшити умови життя старшого покоління, забезпечити економічну стійкість та зміцнити міжпоколінну солідарність. Також ВООЗ працює над налагодженням співпраці у сфері здорового старіння, яка передбачає надання технічної підтримки країнам у проведенні національних аналізів ситуації щодо розвитку системи довгострокового догляду для осіб похилого віку [17].

Впровадження стратегії активного старіння в Україні на період 2024-2030 років наразі зустрічається з численними викликами, серед яких варто виокремити наступні [1; 4; 15]:

- *Недостатнє фінансування та ресурси*. Соціальні служби часто стикаються з обмеженим фінансуванням, що ускладнює ефективне надання соціальних послуг. Як наслідок – відсутність належної підтримки інфраструктури для розвитку послуг, у тому числі з догляду, для літніх людей, особливо у сільській місцевості. Окрім того, на фінансову ситуацію впливає війна, яка триває в Україні з 2014 року та яка накладає значні обмеження на витрати, пов'язані із соціальним захистом в цілому.

– *Демографічні зміни.* Зростання частки літніх людей в Україні та зменшення кількості працездатного населення, внаслідок підвищення інвалідизації та смертності населення, пов'язаних із збройним конфліктом, створює додаткове навантаження на соціальні та медичні системи.

– *Цифровий розрив.* Багато літніх людей мають обмежений доступ до цифрових технологій або недостатній рівень цифрової грамотності, що ускладнює їм доступ до сучасних соціальних послуг і медичних консультацій онлайн. Це вимагає значних зусиль для навчання та адаптації літніх людей до нових технологій.

– *Інфраструктурні проблеми.* Наявна в Україні інфраструктура публічних послуг часто не адаптована для потреб літніх людей. Це включає недостатню кількість доступних та адаптованих під потреби осіб похилого віку медичних та соціальних закладів, а також відсутність спеціалізованого транспорту.

Застосування інтегрованого підходу у діяльності соціальних служб з реалізації стратегії активного старіння сприяє поліпшенню якості життя літніх людей, забезпеченню їх незалежності, а також зменшує навантаження на системи охорони здоров'я та соціального захисту, оскільки раннє втручання знижує потребу в тривалому догляді. Інтегрований підхід у стратегії активного старіння базується на міждисциплінарній та багатовимірній взаємодії надавачів соціальних, медичних, освітніх та економічних послуг для підтримки літніх людей, що дозволяє створити комплексну систему допомоги, спрямовану на забезпечення гідного старіння та активної участі літніх людей у суспільному житті [17]. Такий підхід допомагає досягти більш ефективного використання ресурсів, надавати підтримку за допомогою комплексних і персоналізованих послуг, і таким чином покращувати якість життя літніх людей. До компонентів інтегрованого підходу у діяльності соціальних служб можна включити наступні [7; 9]:

1. *Інтеграція медичних та соціальних послуг:* Основною складовою інтегрованого підходу є взаємодія між системами охорони здоров'я та соціального захисту. Літні люди часто мають потребу в медичній допомозі поряд із соціальною підтримкою, тому координація між медичними установами та соціальними службами дозволяє забезпечити безперервність та комплексність послуг. Це зменшує ризик дублювання зусиль і покращує ефективність догляду. Наприклад, інтеграція медичних послуг з реабілітаційними та соціальними програмами допомагає літнім людям швидше відновлюватися після хворіб і зберігати власну функціональну незалежність.

2. *Профілактика та підтримка здорового способу життя:* Інтегрований підхід також передбачає активну профілактику захворювань та підтримку здорового способу життя через впровадження інформаційних соціальних програм, тренінгів та регулярних медичних оглядів. Наприклад, в соціальні програми для активного старіння можна включати модулі присвячені підтримці власного здоров'я, пакети фізичних вправ, курси з правильного харчування та заняття зі збереження психічного здоров'я, що допомагає зменшити ризики розвитку хронічних захворювань.

3. *Соціальна інклюзія та участь:* Інтегрований підхід включає в себе сприяння активній участі літніх людей у суспільному житті, запобігаючи їх соціальній ізоляції. Це досягається через розвиток громадських ініціатив, створення клубів за інтересами, університетів третього віку, волонтерських програм та програм навчання впродовж життя. Такі заходи не тільки сприяють покращенню психічного здоров'я, а й зміцнюють соціальні зв'язки.

4. *Міжвідомча співпраця та управління:* Для ефективного впровадження стратегії активного старіння необхідна координація зусиль між різними державними та недержавними організаціями. Інтегрована система включає тісну співпрацю між установами охорони здоров'я, соціального захисту, освіти, а також участь громадських організацій та бізнесу. Це дозволяє ефективно об'єднувати ресурси для задоволення потреб літніх людей та реалізації комплексних рішень. Громадські організації, що працюють у сфері захисту прав літніх людей, можуть відігравати важливу роль у просуванні політики активного старіння. Вони можуть не лише залучати ресурси, але й забезпечувати місцеві громади знаннями та підтримкою, що допоможе впроваджувати інноваційні підходи до догляду.

Соціальні служби відіграють ключову роль у застосуванні інтегрованого підходу для реалізації стратегії активного старіння, адже вони виступають як координатор між медичними закладами, громадськими організаціями та державними установами, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до потреб літніх людей, включаючи їхнє здоров'я, соціальний захист і зайнятість. Посилення співпраці між державними структурами та громадськими організаціями може сприяти підвищенню ефективності соціальних послуг, орієнтованих на літніх людей. Пілотування нових програм, спрямованих на підтримку активного способу життя, соціальну інтеграцію та профілактику ізоляції може позитивно вплинути на якість життя старшого покоління.

Перспективною соціальною роботою на глобальному та регіональному рівні є розвиток інфраструктури, що дозволить людям похилого віку

залишатися у своїх громадах та сім'ях, отримуючи необхідні медичні та соціальні послуги вдома. Соціальні працівники допомагають літнім людям залишатися активними в місцевих громадах через участь у соціальних заходах, програмах волонтерства, культурній та рекреаційній діяльності. Це сприяє соціальній інтеграції та покращенню якості життя літніх людей. Літні люди можуть потребувати допомоги у вирішенні юридичних, фінансових чи психологічних питань, тому соціальні служби надають консультації з пенсійних питань, медичних послуг, соціальних пільг та інших аспектів, що впливають на їхній добробут.

Соціальні служби також повинні працювати над забезпеченням доступу літніх людей до медичних і реабілітаційних програм, спрямованих на покращення здоров'я літніх людей. Вони також допомагають організувати надання послуги «догляд вдома», що дозволяє людям похилого віку залишатися у своїх домівках якомога довше, зменшує необхідність їх госпіталізації до стаціонарних закладів і підтримує бажання «старіти на місці».

Важливою частиною інтегрованого підходу є також організація освітніх програм для літніх людей. Соціальні служби часто координують навчальні курси з цифрової грамотності, професійної переорієнтації або особистого розвитку, що сприяє їхній зайнятості та активному способу життя. Також варто працювати над розвитком університетів третього віку, які можуть задовольняти потребу літніх людей у активному дозвіллі.

Таким чином, соціальні служби є ключовою ланкою в реалізації стратегії активного старіння, забезпечуючи всебічну підтримку та інтеграцію літніх людей у суспільство. Саме на соціальних службах у місцевих громадах лежить роль посередників та координаторів з надання послуг, які сприяють підвищенню автономності осіб похилого віку, забезпечення їх старіння у колі сім'ї, зниження загрози розміщення у геріатричних пансіонатах чи закладах інституційного догляду.

Висновки. Концепції продуктивного, успішного та здорового старіння мають вирішальне значення для забезпечення високої якості життя літніх людей і підтримки їхньої активної участі в суспільстві. Успішна реалізація стратегії активного старіння до 2030 року стане важливим кроком для покращення умов життя старшого покоління в Україні та світі, сприяння їх економічній стійкості та зміцненню міжпоколінної солідарності. Впровадження інтегрованого підходу у діяльності соціальних служб до впровадження стратегії активного старіння, який охоплює медичні, соціальні та освітні аспекти, дозволить ефективніше вирішувати проблеми літніх людей.

Цей підхід базується на координації дій між різними установами, що забезпечить комплексну підтримку, активну участь літніх людей у суспільному житті та їхню незалежність. Соціальні служби та громадські організації відіграють ключову роль у впровадженні цієї стратегії, сприяючи як безперервності медичних і соціальних послуг, так і забезпеченню активної участі літніх людей у житті громад. Виклики, такі як недостатнє фінансування, демографічні зміни та цифровий розрив, можуть обмежувати ефективність програми, але ці проблеми можна подолати завдяки співпраці між державними структурами та громадськими організаціями, а також за рахунок впровадження програм цифрової освіти.

Список літератури:

1. Балогова Б., Ковальчук Ю. Особливості проблематики старіння в контексті соціальної підтримки людей поважного віку. *Social work and education*. 2022. Вип. 9(3). С. 331–339.
2. Каркач А., Семигіна Т. Подолання цифрової нерівності як виклик для сучасної соціальної роботи з літніми людьми. *Paradigms of the Modern Educational Process: Opportunities and Challenges for Society (1st ed.)*. Dallas: Primedia eLaunch LLS. 2019. С. 96–105.
3. Каркач А., Семигіна Т. Зменшення цифрових розривів як складова соціальної роботи з літніми людьми. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. Вип. (3). С. 26–32. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.4>
4. Каркач А., Кравченко О., Семигіна Т. Сучасні підходи до розуміння літніх людей як особливої соціальної групи. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2022. Вип. 2 (9)). С. 77–89.
5. Abud, T., Kounidas, G., Martin, K. R., Werth, M., Cooper, K., & Myint, P. K. (2022). Determinants of healthy ageing: a systematic review of contemporary literature. *Ageing clinical and experimental research*, 34(6), 1215–1223.
6. Amuthavalli Thiyagarajan, J., Mikton, C., Harwood, R. H., Gichu, M., Gaigbe-Togbe, V., Jhamba, T., ... & Diaz, T. (2022). The UN Decade of healthy ageing: strengthening measurement for monitoring health and wellbeing of older people. *Age and ageing*, 51(7), afac147.
7. Brearley, C. P. (2023). *Social work, ageing and society*. Routledge.
8. Dogra, S., Dunstan, D. W., Sugiyama, T., Stathi, A., Gardiner, P. A., & Owen, N. (2022). Active aging and public health: evidence, implications, and opportunities. *Annual review of public health*, 43(1), 439–459.
9. Hughes, M. (2020). *Older people, ageing and social work: Knowledge for practice*. Routledge.
10. Keating, N. (2022). A research framework for the United Nations Decade of Healthy Ageing

(2021–2030). *European Journal of Ageing*, 19(3), 775–787.

11. Mathews, G. (2023). Beyond ‘Productive Aging’: An Argument for ‘Happy Aging’. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 1–17.

12. Pani-Harreman, K. E., Bours, G. J., Zander, I., Kempen, G. I., & van Duren, J. M. (2021). Definitions, key themes and aspects of ‘ageing in place’: a scoping review. *Ageing & Society*, 41(9), 2026–2059.

13. Pavlova, M. K., Radoš, S., Rothermund, K., & Silbereisen, R. K. (2023). Age, individual resources, and perceived expectations for active aging: General and domain-specific effects. *The International Journal of Aging and Human Development*, 97(3), 267–288.

14. Rudnicka, E., Napierała, P., Podfigurna, A., Męczekalski, B., Smolarczyk, R., & Grymowicz, M. (2020). The World Health Organization (WHO) approach to healthy ageing. *Maturitas*, 139, 6–11.

15. Semigina, T., & Karkach, A. (2021). The elderly care, active ageing and geragogy: could they co-exist in Ukraine and how. *European Scientific Platform*.

16. Thuesen, J., Feiring, M., Doh, D., & Westendorp, R. G. (2023). Reablement in need of theories of ageing: would theories of successful ageing do? *Ageing & Society*, 43(7), 1489–1501.

17. World Health Organization. (2021). *Decade of healthy ageing: baseline report*. World Health Organization. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240017900>

References:

1. Balohova, B., & Koval'chuk, YU. (2022). Osoblyvosti problematyky starinnya v konteksti sotsial'noyi pidtrymky lyudey povazhnoho viku [Peculiarities of aging issues in the context of social support for elderly people]. *Social work and education*, 9(3), 331–339. [in Ukrainian]

2. Karkach, A. V., & Semyhina, T. V. (2019). Podolannya tsyfrovoyi nerivnosti yak vyklyk dlya suchasnoyi sotsial'noyi roboty z litnimy lyud'my [Overcoming digital inequality as a challenge for modern social work with older people]. *Paradigms of the Modern Educational Process: Opportunities and Challenges for Society* (1st ed.). Dallas: Primedia eLaunch LLS, 96–105. [in Ukrainian]

3. Karkach, A., & Semyhina, T. (2022). Zmenschennya tsyfrovyykh rozryviv yak skladova sotsial'noyi roboty z litnimy lyud'my [Reducing digital divides as a component of social work with the elderly]. *Vvichlyvist'*. *Humanitas*, (3), 26–32. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.4.4> [in Ukrainian]

4. Karkach, A., Kravchenko, O., & Semyhina, T. (2022). Suchasni pidkhody do rozuminnya litnikh lyudey yak osoblyvyyi sotsial'noyi hrupy [Modern approaches

to understanding the elderly as a special social group]. *Sotsial'na robota ta sotsial'na osvita* [Social work and social education], (2 (9)), 77–89. [in Ukrainian]

5. Abud, T., Kounidas, G., Martin, K. R., Werth, M., Cooper, K., & Myint, P. K. (2022). Determinants of healthy ageing: a systematic review of contemporary literature. *Ageing clinical and experimental research*, 34(6), 1215–1223.

6. Amuthavalli Thiyagarajan, J., Mikton, C., Harwood, R. H., Gichu, M., Gaigbe-Togbe, V., Jhamba, T., ... & Diaz, T. (2022). The UN Decade of healthy ageing: strengthening measurement for monitoring health and wellbeing of older people. *Age and ageing*, 51(7), afac147.

7. Brearley, C. P. (2023). *Social work, ageing and society*. Routledge.

8. Dogra, S., Dunstan, D. W., Sugiyama, T., Stathi, A., Gardiner, P. A., & Owen, N. (2022). Active aging and public health: evidence, implications, and opportunities. *Annual review of public health*, 43(1), 439–459.

9. Hughes, M. (2020). *Older people, ageing and social work: Knowledge for practice*. Routledge.

10. Keating, N. (2022). A research framework for the United Nations Decade of Healthy Ageing (2021–2030). *European Journal of Ageing*, 19(3), 775–787.

11. Mathews, G. (2023). Beyond ‘Productive Aging’: An Argument for ‘Happy Aging’. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 1–17.

12. Pani-Harreman, K. E., Bours, G. J., Zander, I., Kempen, G. I., & van Duren, J. M. (2021). Definitions, key themes and aspects of ‘ageing in place’: a scoping review. *Ageing & Society*, 41(9), 2026–2059.

13. Pavlova, M. K., Radoš, S., Rothermund, K., & Silbereisen, R. K. (2023). Age, individual resources, and perceived expectations for active aging: General and domain-specific effects. *The International Journal of Aging and Human Development*, 97(3), 267–288.

14. Rudnicka, E., Napierała, P., Podfigurna, A., Męczekalski, B., Smolarczyk, R., & Grymowicz, M. (2020). The World Health Organization (WHO) approach to healthy ageing. *Maturitas*, 139, 6–11.

15. Semigina, T., & Karkach, A. (2021). The elderly care, active ageing and geragogy: could they co-exist in Ukraine and how. *European Scientific Platform*.

16. Thuesen, J., Feiring, M., Doh, D., & Westendorp, R. G. (2023). Reablement in need of theories of ageing: would theories of successful ageing do? *Ageing & Society*, 43(7), 1489–1501.

17. World Health Organization. (2021). *Decade of healthy ageing: baseline report*. World Health Organization. Available from :<https://www.who.int/publications/i/item/9789240017900>

© Я. І. Бордіян, О. Ю. Столярик, Я. А. Танчак, 2024.

Оглядова стаття.

Надійшла до редакції 13.10.2024.

Прийнято до публікації 01.11.2024.